

WOJCIECH JAKÓBIK

**POLITYKA ENERGETYCZNA
GRUPY WYSZEHRADZKIEJ
I TRÓJMORZA JAKO
UZUPEŁNIENIE POLITYKI UNIJNEJ**

Wojciech Jakóbiak

POLITYKA ENERGETYCZNA GRUPY WYSZEHRADZKIEJ I TRÓJMORZA JAKO UZUPEŁNIENIE POLITYKI UNIJNEJ

Tematem niniejszej pracy jest współpraca energetyczna Grupy Wyszehradzkiej oraz Inicjatywy Trójmorza z punktu widzenia polskiej polityki zagranicznej. Celem jest analiza ich potencjału w odniesieniu do struktury instytucjonalnej oraz finansowej. Z tej analizy wynika, że obie te organizacje pełnią rolę uzupełniającą względem polityki energetyczno-klimatycznej Unii Europejskiej i z tego względu pozostają przydatnym narzędziem polityki zagranicznej RP.

Energetyka w Grupie Wyszehradzkiej w trzydziestą rocznicę funkcjonowania

Grupa Wyszehradzka to nieformalna, regionalna forma współpracy czterech państw: Czech, Polski, Słowacji i Węgier, powołana do życia symbolicznie 15 lutego 1991 roku przez prezydentów oraz premierów tych państw w węgierskim mieście Wyszehrad¹. Wówczas została przyjęta wspólna deklaracja określająca cele i warunki współpracy między tymi podmiotami. Grupa Wyszehradzka (V4) składa się od 2004 roku z państw należących do Unii Europejskiej. Stała się od tego czasu areną koordynacji stanowisk w negocjacjach wewnątrz instytucji europejskich. Jednym z priorytetowych obszarów współpracy państw V4 jest umacnianie bezpieczeństwa energetycznego. Jedyna w pełni zinstytucjonalizowana forma współpracy Grupy to Międzynarodowy Fundusz Wyszehradzki (IVF), założony w 2000 roku jako organizacja z budżetem rocznym około 8 mln euro, przeznaczanym na granty, staże i inne formy wsparcia mające animować współpracę państw członkowskich. Główny organ decyzyjny IVF to Konferencja Ministrów Spraw Zagranicznych, którzy spotykają się co najmniej raz w roku w kraju sprawującym prezydencję zmieniającą się co pół roku. Wówczas określają oni roczny wkład każdego członka V4, regulamin sekretariatu grupy i ustalają budżet IVF. Rada Ambasadorów przyjmuje zaś projekty przedstawione do finansowania z Funduszu. Składa się z dyplomatów reprezentujących kraje wyszehradzkie w kraju prezydencji. Ambasadorowie tworzą także szkice dokumentów oraz programów na konferencje ministrów, a także monitorują, kontrolują i oceniają pracę IVF. Sekretariat to kadra administracyjna obsługująca V4².

Bezpieczeństwo energetyczne pojawiło się jako istotny element deklaracji Grupy Wyszehradzkiej z Bratysławy, zwanej Deklaracją Bratysławską, z 15 lutego 2011 roku. Premierzy państw V4 spotkali się wówczas z okazji dwudziestolecia tej organizacji. Podkreślali w dokumencie konieczność wzmocnienia bezpieczeństwa energetycznego Europy drogą poszerzenia i pogłębienia integracji rynku wewnętrznego energii w Unii Europejskiej poprzez wzmocnioną kooperację V4 wewnątrz Unii Europejskiej. Celem tej polityki miałyby być dywersyfikacja szlaków, źródeł oraz dostawców surowców energetycznych, a także rozwój infrastruktury energetycznej, szczególnie poprzez wdrożenie projektów Korytarza Gazowego Północ-Południe oraz modernizację istniejących sieci naftowych i elektroenergetycznych³. Na marginesie warto podkreślić, że ów Korytarz to sieć gazociągów transgranicznych mających połączyć kraje Europy Środkowo-Wschodniej od Świnoujścia w Polsce do wyspy Krk w Chorwacji. Mają one tworzyć południkowy system dostaw z punktami wejścia na gaz na potrzeby importu z różnych kierunków, jak LNG z Bliskiego Wschodu, Afryki Północnej czy USA, a także dostawy gazociągowe z Norwegii. Projekty Korytarza były finansowane ze środków unijnych za pośrednictwem narzędzia „Łącząc Europę” pozwalającego dofinansować do 50% ich wartości pod warunkiem wpisania ich na listę Projektów Wspólnego Zainteresowania, o co każdorazowo zabiegały kraje V4⁴.

¹ Deklaracja o współpracy Czeskiej i Słowackiej Republiki Federacyjnej, Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Węgierskiej w dążeniu do integracji europejskiej, 15 lutego 1991, https://www.cvce.eu/content/publication/2004/2/9/6e592602-5431-42fd-8e65-2274e294ad89/publishable_pl.pdf (dostęp: 3.11.2021).

² Visegrad Fund, About Us, <https://www.visegradfund.org/about-us/> (dostęp: 3.11.2021).

³ Grupa Wyszehradzka, *The Bratislava Declaration of the Prime Ministers of the Czech Republic, the Republic of Hungary, the Republic of Poland and the Slovak Republic on the occasion of the 20th anniversary of the Visegrad Group*, 15 lutego 2011, <https://www.visegradgroup.eu/2011/the-bratislava> (dostęp: 3.11.2021).

⁴ Gaz-System, *North-South Gas Corridor*, <https://en.gaz-system.pl/our-investments/integration-with-european-gas-transmission-system/north-south-gas-corridor/> (dostęp: 3.11.2021).

KORYTARZ GAZOWY PÓŁNOC-PÓŁUDNIE

Deklaracja z Bratysławy została przyjęta po szczycie energetycznym V4+ z 24 lutego 2010 roku. Odbył się on z udziałem państw Grupy Wyszehradzkiej oraz państw Europy Środkowo-Wschodniej: Austrii, Bośni i Hercegowiny, Bułgarii, Chorwacji, Serbii, Słowenii i Rumunii. Dokument przyjęty wówczas jest apelem o wzmocnienie współpracy na rzecz realizacji celów V4 z udziałem państw spoza tej grupy. Do tych celów należy na przykład ściślejsza współpraca z krajami Wspólnoty Energetycznej, a więc takimi jak Ukraina czy Mołdawia, które integrują się z Unią Europejską w sektorach energii elektrycznej i gazu. Dokument domaga się także wprowadzenia nowych przepisów unijnych na rzecz bezpieczeństwa dostaw gazu, które potem przybrały kształt regulacji SOS, a także przeznaczenia większych środków Unii Europejskiej na inwestycje w energetykę. Co ciekawe, pojawiła się także deklaracja wsparcia nowych projektów energetyki jądrowej w Grupie Wyszehradzkiej, pod którą nie podpisała się Austria nieuznająca tego źródła energii za bezpieczne⁵. Kolejne deklaracje ministrów z 2011, 2015 oraz 2017 roku zmierzają do pozyskania dodatkowych środków unijnych na projekty infrastruktury energetycznej w Grupie Wyszehradzkiej, a także kontynuację dążeń do dywersyfikacji wspomnianej w celach z Deklaracji Bratysławskiej. Pewnym novum jest deklaracja ministrów siedmiu państw unijnych z 19 marca 2021 roku dotycząca roli energetyki jądrowej w unijnej polityce klimatycznej i energetycznej. Państwa Grupy Wyszehradzkiej oraz Francja, Rumunia i Słowenia skierowały list do Komisji Europejskiej, w którym domagają się uznania energetyki wykorzystującej reaktory jądrowe jako narzędzia aktywnej polityki klimatycznej Unii Europejskiej⁶.

Dokumenty przyjęte przez Grupę Wyszehradzką pokazują, że w odniesieniu do energetyki ta organizacja służy głównie koordynacji polityki państw członkowskich wewnątrz Unii Europejskiej w celu maksymalnego wykorzystania funduszy unijnych oraz skierowania polityki energetyczno-klimatycz-

nej Wspólnoty na tory pożądane przez V4. Można zaobserwować lata konsensualnej polityki w odniesieniu do funduszy, zrozumiącej z punktu widzenia polityki państw wyszehradzkich, dążącej do usunięcia niedorozwoju infrastruktury energetycznej oraz uniezależnienia od głównego dostawcy surowców energetycznych, czyli Federacji Rosyjskiej. Próżno jednak szukać bezpośrednich odniesień do tego kraju w dokumentach V4, ze względu na zróżnicowaną politykę poszczególnych krajów członkowskich wobec Moskwy. Owa polityka uwzględnia sceptyczną postawę Polski z jednej strony i bardziej optymistyczną pozostałych krajów V4 z drugiej. Można zauważyć stopniową zmianę priorytetów wspólnej polityki energetycznej państw Grupy Wyszehradzkiej, dostosowywanych do zmieniających się realiów wewnątrz Unii Europejskiej. Początkowo największą rolę odgrywały postulaty z zakresu bezpieczeństwa dostaw surowców, czego symbolem mogą być starania o budowę nowej infrastruktury przesyłowej czy o regulacje wzmacniające to bezpieczeństwo na poziomie unijnym. Powodem takiej polityki były kolejne kryzysy gazowe z udziałem Federacji Rosyjskiej z 2006 i 2009 roku, które dotknęły niedoborami gazu kraje Europy Środkowo-Wschodniej, a także problematyczne relacje rosyjskiego Gazpromu z odbiorcami jego gazu w tym regionie. Z czasem - z postęпами Korytarza Północ-Południe, który w momencie oddania tej pracy został ukończony - agenda energetyczna V4 zaczęła ciążyć ku polityce klimatycznej oraz budowie nowych mocy wytwórczych. Było to spowodowane przesunięciem priorytetów Komisji Europejskiej, która zaprezentowała 11 grudnia 2019 roku program Europejskiego Zielonego Ładu, zmierzający do osiągnięcia przez Unię Europejską w 2050 roku neutralności klimatycznej, rozumianej jako zerowa emisja netto dwutlenku węgla, gazu cieplarnianego wpływającego na zmiany klimatu. W tym celu powstał pakiet rozwiązań legislacyjnych mających przyspieszyć politykę klimatyczną i zwiększyć koszty emisji CO₂ związanej z pracą gospodarki, na

⁵ Grupa Wyszehradzka, *Declaration of the Budapest V4+ Energy Security Summit*, 24 lutego 2010, <https://www.visegradgroup.eu/2010/declaration-of-the> (dostęp: 3.11.2021).

⁶ Grupa Wyszehradzka, *Joint Letter by Seven State Leaders to EU Commission on the Role of the Nuclear Power in the EU Climate and Energy Policy*, 19 marca 2021, <https://www.visegradgroup.eu/documents/official-statements/joint-letter-by-seven> (dostęp: 3.11.2021).

czele z sektorem energetycznym. Jednocześnie pojawiła się możliwość sięgnięcia po środki funduszu EU Next Generation wartego 1,8 bln euro, z których jedna trzecia miała finansować cele polityki Europejskiego Zielonego Ładu⁷. Z tego względu pojawiła się między innymi deklaracja państw V4, wspieranych przez innych zwolenników energetyki jądrowej w Unii Europejskiej, w sprawie uznania jej za narzędzie polityki klimatycznej. Wśród państw V4 jedynie Rzeczpospolita Polska nie rozwinęła jeszcze energetyki jądrowej. Pozostałe kraje odziedziczyły ją po czasach Układu Warszawskiego, kiedy Związek Sowiecki finansował budowę reaktorów jądrowych w wybranych państwach satelickich tego bloku. Jednakże wszystkie państwa V4 chcą budować lub rozbudowywać jądrowe moce wytwórcze, często korzystając ze współpracy z USA i Francją, które to kraje wnoszą nowe możliwości oddziaływania Grupy Wyszehradzkiej na politykę energetyczno-klimatyczną Unii Europejskiej.

Podsumowując, należy uznać Grupę Wyszehradzką za narzędzie polityki energetycznej ograniczonej możliwościami systemu instytucjonalnego Unii Europejskiej. Państwa wyszehradzkie są w stanie efektywnie wpływać na politykę unijną w tym zakresie, najpierw w odniesieniu do finansowania projektów strategicznych, bezpieczeństwa dostaw oraz dywersyfikacji, a obecnie coraz częściej także polityki klimatycznej. Limit możliwości tej organizacji to brak alternatywnej struktury instytucjonalnej mogącej zastąpić unijną. Siła polityki wyszehradzkiej wciąż polega na efektywnym wykorzystaniu narzędzi Unii Europejskiej, czego koronnym przykładem jest sukces programu Korytarz Północ-Południe. Należy się spodziewać, że ta formuła współpracy będzie kontynuowana w razie pojawienia się wspólnych interesów krajów V4, jak obrona energetyki jądrowej. Różnice zdań w odniesieniu do polityki zagranicznej, szczególnie w relacjach z Federacją Rosyjską, ograniczają możliwość dalszej integracji krajów

Wspólnoty Energetycznej z V4 jako całością, co nie wyklucza integracji bilateralnej poszczególnych jej krajów jak Polska czy Słowacja graniczące z Ukrainą i Mołdawią.

Z tego punktu widzenia V4 pozostaje atrakcyjną areną realizacji interesów polityki zagranicznej Polski, która może jej używać do ograniczonego oddziaływania na rzecz maksymalizacji wykorzystania środków unijnych na projekty istotne z punktu widzenia jej bezpieczeństwa energetycznego. Tak było w przypadku terminalu LNG im. Prezydenta Lecha Kaczyńskiego w Świnoujściu czy projektu gazociągu Baltic Pipe z Norwegii przez Danię do Polski, które stały się kluczowymi źródłami dostaw dla Korytarza Północ-Południe i przez to mogły liczyć na nieprzerwany strumień dofinansowania unijnego. Grupa Wyszehradzka była wykorzystywana także do integracji z państwami Wspólnoty Energetycznej jak Mołdawia i Ukraina. Może dalej być wykorzystywana w tym celu, przy uwzględnieniu wspomnianych różnic polityki zagranicznej Polski i pozostałych państw członkowskich w odniesieniu do Federacji Rosyjskiej. Grupa była i może być z powodzeniem użyta do gromadzenia środków finansowych na projekty Partnerstwa Wschodniego Unii Europejskiej⁸. W realiach Europejskiego Zielonego Ładu motorem napędowym współpracy energetycznej V4 może być dostosowanie szczegółowych aktów prawnych Unii Europejskiej do wspólnych potrzeb krajów tej organizacji. Przykładem może być tak zwana taksonomia unijna, czyli zrównoważone finansowanie określone w rozporządzeniu w sprawie taksonomii Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej⁹. To klasyfikacja rodzajów działalności gospodarczej uznanej za zrównoważoną z punktu widzenia klimatu, która zasługuje na finansowanie banków niezbędne do realizacji istotnych przedsięwzięć energetycznych, jak na przykład budowa elektrowni jądrowych. W chwili oddania tej pracy rozmowy o taksonomii wciąż się toczyły, a rozstrzygnięcia po-

⁷ Rada Unii Europejskiej, *Europejski Zielony Ład*, <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/green-deal/> (dostęp: 3.11.2021).

⁸ W. Jakóbk, P. Kowal, *Polityka energetyczna UE wobec państw Partnerstwa Wschodniego (2008-2014)*, [w:] *Partnerstwo Wschodnie Unii Europejskiej*, M. Grela, Z. Rapacki (red.), Akademia Finansów i Biznesu, Warszawa 2016, s. 139.

⁹ Ministerstwo Rozwoju i Technologii, *Zrównoważone finansowanie*, <https://www.gov.pl/web/rozwoj-technologie/zrownowazone-finansowanie> (dostęp: 3.11.2021).

lityczne w odniesieniu do rozporządzenia w tej sprawie zostały zapowiedziane na grudzień 2021 roku. Grupa Wyszehradzka, wraz z innymi zwolennikami

energetyki jądrowej w Unii Europejskiej, zabiegała o wpisanie atomu do taksonomii¹⁰.

Energetyka w Inicjatywie Trójomorza w piątą rocznicę funkcjonowania

Inicjatywa Trójomorza (Trójomorze, TSI) została stworzona jako forum współpracy dwunastu państw: Austrii, Bułgarii, Chorwacji, Czech, Estonii, Litwy, Łotwy, Polski, Rumunii, Słowacji, Słowenii i Węgier. Jej priorytet to budowa w Europie Środkowej spójnej i zintegrowanej infrastruktury pozwalającej nadrobić zapóźnienia rozwojowe wynikające z zaszczości historycznych. Trójomorze ma mieć charakter komplementarny wobec istniejących formatów współpracy regionalnej i ma zapewnić poparcie polityczne projektów strategicznych. Pierwszy szczyt Trójomorza odbył się 25 sierpnia 2016 roku w Dubrowniku. Jego owoc to deklaracja o woli ożywienia współpracy regionalnej za pomocą „nieformalnej platformy”, która będzie wspierać projekty z sektorów energetyki, transportu oraz cyfryzacji¹¹. Istotny element deklaracji to osadzenie współpracy Trójomorza w perspektywie unijnej, ale także transatlantycznej. Autorzy deklaracji zaapelowali o wzmocnienie integracji wewnątrz Unii Europejskiej, a także o działanie z poszanowaniem fundamentalnych zasad i wartości Unii Europejskiej¹². Drugi szczyt Trójomorza w Warszawie z 6 lipca 2017 roku przyniósł zaangażowanie USA w działalność trójmorską z czasów administracji Donalda Trumpa oraz poszerzenie agendy tej inicjatywy o perspektywę transatlantycką. Wówczas doszło do ustalenia, że Inicjatywa Trójomorza to w rzeczywistości „elastyczne forum prezydenckie”, zapewniające „poparcie polityczne bardziej efektywnej współpracy

rządów, biznesu oraz organizacji pozarządowych zainteresowanych wzmocnieniem więzi”, między innymi poprzez rozwój sieci transportowej TEN-T wewnątrz Unii Europejskiej oraz realizacji celów Unii Energetycznej w pełnej synergii z programami politycznymi Wspólnoty. Trójomorze zadeklarowało także otwartość na zaangażowanie podmiotów biznesowych z całego świata oraz partnerów globalnych w projekty strategiczne tej inicjatywy¹³. Trzeci szczyt z 17–18 września 2018 roku w Bukareszcie pozwolił powołać Fundusz Inwestycyjny Inicjatywy Trójomorza (TSIIF) mający finansować kluczowe projekty infrastrukturalne w krajach członkowskich. Jego główny cel to inwestycje w infrastrukturę transportową, energetyczną i cyfrową na osi północ-południe w krajach Trójomorza w celu przezwyciężenia różnic rozwojowych w poszczególnych regionach Unii Europejskiej. Jest to według deklaracji inicjatorów TSIIF inicjatywa komercyjna i rynkowa mająca zagwarantować zróżnicowane finansowanie i stopę zwrotu dla inwestorów. Banki tworzące Fundusz to polski Bank Gospodarstwa Krajowego oraz rumuński Exom Bank. Docelowo Fundusz ma dysponować kwotą do 5 mld euro, ale do czasu oddania tej pracy zgromadził około miliarda. Bank Gospodarstwa Krajowego szacuje, że potrzeby inwestycyjne Trójomorza mogą sięgnąć 600 mld euro do 2030 roku¹⁴. Szczyt w Bukareszcie był także okazją do dalszej instytucjonalizacji Inicjatywy poprzez poszerzenie wymiaru biznesowego

¹⁰ W. Jakóbiak, Podziały każą Unii odłożyć odpowiedź na kryzys energetyczny. Wiemy, co proponowała Polska, BiznesAlert.pl, 27 października 2021, <https://biznesalert.pl/podziały-każa-unii-odlozyc-odpowiedz-na-kryzys-energetyczny-wiemy-co-proponowala-polska/> (dostęp: 3.11.2021).

¹¹ Ministerstwo Spraw Zagranicznych, *Trójomorze*, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/trojmorze> (dostęp: 3.11.2021).

¹² Kancelaria Prezydenta RP, *Wspólna Deklaracja w sprawie Inicjatywy Trójomorza*, 25 sierpnia 2016, <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wizyty-zagraniczne/art,105,wspolna-deklaracja-w-sprawie-inicjatywy-trojmorza.html> (dostęp: 3.11.2021).

¹³ *Wspólna deklaracja z drugiego szczytu Inicjatywy Trójomorza*, 6 lipca 2017, <https://media.voog.com/0000/0046/4166/files/WARSAW-joint-declaration-2017.pdf> (dostęp: 3.11.2021).

¹⁴ J. Stachura, *BGK podsumowuje dwa lata Funduszu Trójomorza. Miliard euro na transformację to początek*, BiznesAlert.pl, 21 lipca 2021, <https://biznesalert.pl/bgk-fundusz-trojmorza-finanse-transformacja-energetyka/> (dostęp: 3.11.2021).

i gospodarczego współpracy i podpisanie deklaracji o utworzeniu Sieci Izb Gospodarczych Trójmorza oraz przyjęcie katalogu priorytetowych projektów Inicjatywy. Wśród projektów zgłoszonych do rewizji przez grupy robocze powołane w ramach Trójmorza na czwartym szczycie w Lublanie z 26 września 2019 roku znalazły się te z sektorów cyfryzacji, transportu i energetyki. Do projektów tych należał Korytarz Gazowy Północ-Południe, ze szczególnym naciskiem na terminal pływający do odbioru LNG w Chorwacji. Jeden z owoców inicjatywy Trójmorza w tym zakresie to umowa polskiego i chorwackiego operatora sieci przesyłowych gazu o transferze know how oraz współpracy specjalistycznej przy wspomnianym projekcie Hrvatska LNG, domykającym Korytarz Północ-Południe od flanki południowej¹⁵. Na liście (obecnie dziewięćdziesięciu) projektów priorytetowych Trójmorza znalazły się projekty strategiczne krajów regionu z sektora energetycznego: Gazociąg BRUA łączący Bułgarię, Rumunię i Austrię, Eastring integrujący rynki gazu w Europie Południowej, gazociąg Baltic Pipe, interkonektory Polska-Litwa, Polska-Słowacja, Polska-Ukraina, magazyn gazu w Chiren, synchronizacja sieci elektroenergetycznych państw bałtyckich przez Polskę z pomocą projektu Harmony Link, rozwój inteligentnych sieci przesyłowych, budowa energetyki odnawialnej oraz rozwój gospodarki wodorowej. Projekty energetyczne stanowiły 37% wniosków¹⁶. Należy podkreślić, że na liście Trójmorza w odniesieniu do energetyki znalazły się te same przedsięwzięcia, które trafiały już na listę Projektów Wspólnego Zainteresowania Unii Europejskiej. Czwarty szczyt Trójmorza w Tallinie, zorganizowany w formule hybrydowej ze względu na pandemię koronawirusa, odbył się 19 października 2020 roku. Padła podczas niego deklaracja większego zaangażowania w TSIF złożona przez USA (które obiecały do 30% wkładu,

to znaczy około miliarda dolarów), a także Estonię, Węgry, Bułgarię, Łotwę, Litwę, Słowenię i Chorwację. Amerykanie zadeklarowali między innymi gotowość wsparcia projektów związanych z energetyką jądrową¹⁷. Szósty szczyt Trójmorza odbył się 8-9 lipca 2021 roku w Sofii. Jego owocem była deklaracja woli politycznej pogłębienia współpracy, między innymi przy rozwoju sieci elektroenergetycznych, bez konkretnych rozstrzygnięć w tym zakresie. Padły deklaracje o woli dywersyfikacji i zapewniania bezpieczeństwa dostaw w regionie, wzbogacone o postulat transformacji ku neutralności klimatycznej, zgłoszonej jako cel unijny w ramach wspomnianego programu Europejskiego Zielonego Ładu¹⁸. Szczyt siódmy w 2022 roku ma się odbyć w Rydze. Łotwa zadeklarowała, że priorytetem rozmów przy tej okazji ma być pozyskiwanie kapitału prywatnego pozwalającego rozwijać infrastrukturę, między innymi energetyczną, a także podsumowanie postępów projektów z listy priorytetowej.

Do czasu oddania tej pracy został zakończony tylko jeden projekt energetyczny z tej listy, czyli budowa tłoczni gazu w Chorwacji. Finansowanie projektów Trójmorza jest wyceniane na 180,9 mld euro, z czego 41% ma pochodzić ze środków unijnych, w większości ze wspomnianego narzędzia „Łącząc Europę”, 24% – krajowych, 9% – Funduszu Trójmorza, 8% – Europejskiego Banku Inwestycyjnego, 3% – Europejskiego Banku Odbudowy i Rozwoju¹⁹. Do tej pory nie zostało zmaterializowane zaangażowanie finansowe USA. Oznacza to, że inicjatywa Trójmorza ma potencjał o tyle, o ile będzie wola polityczna Forum Prezydentów oraz wsparcie finansowe głównych fundatorów projektów z listy strategicznej, czyli Unii Europejskiej oraz (deklaratywnie) USA. Z tego punktu widzenia Trójmorze jawi się jako inicjatywa wspomagająca politykę krajów Eu-

¹⁵ W. Jakóbiak, *Trójmorze: Polska pomoże Chorwacji zbudować gazoport*, BiznesAlert.pl, 6 sierpnia 2017, <https://biznesalert.pl/trojmorze-polska-pomoze-chorwacji-zbudowac-gazoport/> (dostęp: 3.11.2021).

¹⁶ Inicjatywa Trójmorza, *Priority Projects*, <https://3seas.eu/about/progressreport> (dostęp: 3.11.2021).

¹⁷ Inicjatywa Trójmorza, *Undersecretary Keith Krach: U.S. will invest up to \$1 billion in 3SI*, 19 października 2020, <https://3seas.eu/media/news/undersecretary-keith-krach-u-s-will-invest-up-to-eur1-billion-in-3si> (dostęp: 3.11.2021).

¹⁸ Inicjatywa Trójmorza, *Joint Declaration of the Sixth Summit of the Three Seas Initiative*, 9 lipca 2021, <https://3seas.eu/event/joint-declaration-of-the-sixth-summit-of-the-three-seas-initiative> (dostęp: 3.11.2021).

¹⁹ Ł. Lewkowicz, M. Gołębiowska, *Inicjatywa Trójmorza przed szczytem w Rydze: inspirowana politycznie, napędzana komercyjnie*, „Komentarze IEŚ” nr 436, Instytut Europy Środkowej, 31 sierpnia 2021, <https://ies.lublin.pl/komentarze/inicjatywa-trojmorza-przed-szczytem-w-rydze-inspirowana-politycznie-napedzana-komercyjnie/> (dostęp: 3.11.2021).

ropy Środkowo-Wschodniej w ramach integracji europejskiej. Jej oddziaływanie ogranicza jednak fakt, że szerokie grono państw Trójmorza miewa często sprzeczne interesy w polityce energetycznej. Przykładem mogą być różnice zdań między nimi w odniesieniu do tempa transformacji energetycznej oraz celu neutralności klimatycznej. Wsparcie fundatorów: Unii Europejskiej i USA również może być uwarunkowane priorytetami tych podmiotów. Komisja Europejska może oczekiwać, że Trójmorze będzie wspomagać integrację europejską, a nie stanowić alternatywę dla niej. USA mogą oczekiwać realizacji projektów istotnych z punktu widzenia ich polityki zagranicznej i gospodarczej w zamian za zaangażowanie finansowe, zadeklarowane, ale wciąż niezmaterializowane. Z tego punktu widzenia Inicjatywa Trójmorza staje się narzędziem budowy poparcia politycznego oraz finansowego projektów energetycznych istotnych z punktu widzenia polityki zagranicznej Polski. Nie należy zatem celować jedynie w przedsięwzięcia na jej terytorium, ale także uwzględnić te o znaczeniu regionalnym, które będą promować zmniejszenie zależności od gazu z Rosji oraz zapewnienie bezpieczeństwa dostaw tego paliwa i energii w dobie transformacji energetycznej oraz realizacji planu Europejskiego Zielonego Ładu. Nieprzypadkowo jedyny do tej pory udany

projekt energetyczny wsparty przez Trójmorze to łęcznia w Chorwacji, służąca rozprowadzaniu gazu skroplonego z USA pochodzącego z terminalu na chorwackiej wyspie Krk. Wsparcie amerykańskie może animować rozwój współpracy gazowej w ramach Trójmorza poprzez uzupełnienie projektów unijnych o projekty dodatkowe, ważne z punktu widzenia polityki zagranicznej Waszyngtonu oraz poszczególnych państw trójmorskich. Wśród nich można wymienić projekt Gazociągu Polska-Ukraina znajdujący się na liście priorytetów Inicjatywy, pod warunkiem zaangażowania USA we współpracę z Trójmorzem. Gazociąg ten służyłby między innymi dostawom do krajów Unii Europejskiej. USA, Polska i Ukraina podpisały memorandum o współpracy gazowej w regionie Europy Środkowo-Wschodniej²⁰, uprawdopodobniając przedsięwzięcia tego typu. Należy uznać za atrakcyjną wizję zaangażowania Unii Europejskiej i USA w budowę elektrowni jądrowych w Polsce oraz innych krajach Inicjatywy, pod warunkiem braku sprzeciwu jednego z państw członkowskich Trójmorza, czyli Austrii, która opowiada się za wycofaniem energetyki jądrowej ze Starego Kontynentu i próbowała przekonać do swego stanowiska Grupę Wyszehradzką – bezowocnie²¹. Warto przy tym zaznaczyć, że Austriacy nie zgłosili zaangażowania finansowego w TSIIF.

Analiza porównawcza potencjałów Grupy Wyszehradzkiej i Trójmorza w odniesieniu do energetyki

Grupa Wyszehradzka i Trójmorze to inicjatywy polityczne o różnym stopniu instytucjonalizacji oraz niejednakowych możliwościach finansowych. V4 ma silniej rozbudowany system instytucjonalny, pozwalający na skuteczniejsze oddziaływanie polityczne wewnątrz Unii Europejskiej poprzez koordynację polityki państw członkowskich, ogra-

niczoną jedynie różnicą zdań na tematy sporne, jak polityka wobec Federacji Rosyjskiej. Trójmorze nie ma tak bogatego systemu instytucjonalnego, któremu nadal brakuje sekretariatu *sensu stricto*, istnieje jedynie sekretariat techniczny powołany 27 marca 2021 roku²². Z kolei możliwości finansowe TSI są większe niż Grupy Wyszehradzkiej, ze

²⁰ Departament Energii USA, *Memorandum of Cooperation Among The Republic of Poland, Ukraine and The United States of America On Enhancing Regional Security of Natural Gas Supply*, 31 sierpnia 2019, <https://www.energy.gov/ia/articles/memorandum-cooperation-among-republic-poland-ukraine-and-united-states-america-enhancing> (dostęp: 3.11.2021).

²¹ *Austria fails to turn neighbors against nuclear power*, WorldNuclearNews.org, 17 stycznia 2020, <https://world-nuclear-news.org/Articles/Austria-fails-to-turn-neighbors-against-nuclear-p> (dostęp: 3.11.2021).

²² W. Jakóbk, *Powstał sekretariat Trójmorza*, BiznesAlert.pl, 1 kwietnia 2020, <https://biznesalert.pl/trojmorze-sekretariat-energetyka-infrastruktura/> (dostęp: 3.11.2021).

względu na fakt, że pozwalają finansować projekty infrastrukturalne, a V4 skupia się na inwestycjach w szkolenia i granty. Z tego punktu widzenia Trójmorze staje się ważnym uzupełnieniem Grupy Wyszehradzkiej. Jego potencjał jest jednak ograniczony przez szersze grono państw zaangażowanych w Fundusz Trójmorza. Z drugiej strony może on przyciągnąć deklarowane zaangażowanie Stanów Zjednoczonych, powiększające potencjał finansowy oraz pozwalające przekonać państwa trójmorskie do określonych inicjatyw dzięki sile politycznej Waszyngtonu w Europie Środkowo-Wschodniej.

Podsumowując, należy uznać, że z punktu widzenia sektora energetycznego Grupa Wyszehradzka i Trójmorze są inicjatywami wspomagającymi integrację europejską, a czasami pozwalającymi modyfikować kierunek zaangażowania politycznego i finansowego krajów regionu w stronę projektów istotnych z punktu widzenia polityki gospodarczej oraz zagranicznej RP. Siła tego oddziaływania może rosnąć lub spadać w zależności od postępów na drodze do instytucjonalizacji tych organizacji. Dotyczy to zwłaszcza Grupy Wyszehradzkiej, mającej ograniczone pole konsensusu politycznego w zakresie polityki energetyczno-klimatycznej. Na przykład Polska odstaje od pozostałych państw wyszehradzkich ze względu na dużą zależność od węgla.

Oddziaływanie, o którym mowa, zależne jest także od dostępności środków Unii Europejskiej oraz Stanów Zjednoczonych, bez których nie zostaną przezwyciężone ograniczenia kapitału zebranego w Funduszu Trójmorza.. Tymczasem wpływ krajów tej inicjatywy na wspomniane czynniki pozostaje ograniczony, a potencjalne kryzysy energetyczne i gospodarcze mogą ograniczyć zaangażowanie Brukseli i Waszyngtonu w przedsięwzięcia wspomagające. Trzydzieści lat rozwoju Grupy Wyszehradzkiej dało organizację, która pozostaje atrakcyjnym forum realizacji interesów polityki zagranicznej Polski ze względu na możliwość koordynacji stanowisk politycznych. Pięć lat Inicjatywy Trójmorza zrodziło załączek funduszu, który może w przyszłości promować projekty istotne z punktu widzenia polityki za-

granicznej Warszawy. Nie ma jednak mowy o tym, aby Grupa Wyszehradzka lub Trójmorze stały się formami integracji alternatywnymi wobec integracji europejskiej. Wszelkie projekty w energetyce wysuwane w ramach tych inicjatyw to przedsięwzięcia unijne, które nie doszłyby do skutku bez dominującego zaangażowania funduszy europejskich. Najlepszym przykładem niech będzie Korytarz Północ-Południe, jedno z największych przedsięwzięć energetycznych wewnątrz Unii Europejskiej. Zostało ono zrealizowane dzięki współpracy państw Unii Europejskiej, a Grupa Wyszehradzka i Trójmorze pełniły wobec niego jedynie rolę wspomagającą. Koncepcja i finansowanie niezbędne do jego realizacji powstały na poziomie unijnym. Należy zastrzec, że niespodziewane zmiany polityczne w Europie i na świecie, jak kryzys integracji europejskiej bądź transatlantyckiej, mogą sprawić, że rozwijające się systemy instytucjonalne V4 oraz TSI posłużą do dalszej współpracy pomimo takich problemów. Choćby z tego względu należy utrzymać zaangażowanie polskiej polityki zagranicznej w te przedsięwzięcia.

LITERATURA

Austria fails to turn neighbors against nuclear power, WorldNuclearNews.org, 17 stycznia 2020, <https://world-nuclear-news.org/Articles/Austria-fails-to-turn-neighbours-against-nuclear-p> (dostęp: 3.11.2021).

Deklaracja o współpracy Czeskiej i Słowackiej Republiki Federacyjnej, Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Węgierskiej w dążeniu do integracji europejskiej, 15 lutego 1991, https://www.cvce.eu/content/publication/2004/2/9/6e592602-5431-42fd-8e65-2274e294ad89/publishable_pl.pdf (dostęp: 3.11.2021).

Departament Energii USA, *Memorandum of Cooperation Among The Republic of Poland, Ukraine and The United States of America On Enhancing Regional Security of Natural Gas Supply*, 31 sierpnia 2019, <https://www.energy.gov/ia/articles/memorandum-cooperation-among-republic-poland-ukraine-and-united-states-america-enhancing> (dostęp: 3.11.2021).

Gaz-System, *North-South Gas Corridor*, <https://en.gaz-system.pl/our-investments/integration-with-european-gas-transmission-system/north-south-gas-corridor/> (dostęp: 3.11.2021).

Grupa Wyszehradzka, *The Bratislava Declaration of the Prime Ministers of the Czech Republic, the Republic of Hungary, the Republic of Poland and the Slovak Republic on the occasion of the 20th anniversary of the Visegrad Group*, 15 lutego 2011, <https://www.visegradgroup.eu/2011/the-bratislava> (dostęp: 3.11.2021).

Grupa Wyszehradzka, *Declaration of the Budapest V4+ Energy Security Summit*, 24 lutego 2010, <https://www.visegradgroup.eu/2010/declaration-of-the> (dostęp: 3.11.2021).

Grupa Wyszehradzka, *Declaration of the Budapest V4+ Energy Security Summit*, 24 lutego 2010, <https://www.visegradgroup.eu/2010/declaration-of-the> (dostęp: 3.11.2021).

Grupa Wyszehradzka, *Joint Letter by Seven State Leaders to EU Commission on the Role of the Nuclear Power in the EU Climate and Energy Policy*, 19 marca 2021, <https://www.visegradgroup.eu/documents/official-statements/joint-letter-by-seven> (dostęp: 3.11.2021).

Inicjatywa Trójmorza, *Priority Projects*, <https://3seas.eu/about/progressreport> (dostęp: 3.11.2021).

Inicjatywa Trójmorza, *Undersecretary Keith Krach: U.S. will invest up to \$1 billion in 3SI*, 19 października 2020, <https://3seas.eu/media/news/undersecretary-keith-krach-u-s-will-invest-up-to-eur1-billion-in-3si> (dostęp: 3.11.2021).

Inicjatywa Trójmorza, *Joint Declaration of the Sixth Summit of the Three Seas Initiative*, 9 lipca 2021, <https://3seas.eu/event/joint-declaration-of-the-sixth-summit-of-the-three-seas-initiative> (dostęp: 3.11.2021).

Jakóbk W., Kowal P., *Polityka energetyczna UE wobec państw Partnerstwa Wschodniego (2008-2014)*, [w:] *Partnerstwo Wschodnie Unii Europejskiej*, M. Grela, Z. Rapacki (red.), Akademia Finansów i Biznesu, Warszawa 2016.

Jakóbk W., *Podziały każą Unii odłożyć odpowiedź na kryzys energetyczny. Wiemy, co proponowała Polska*, BiznesAlert.pl, 27 października 2021, <https://biznesalert.pl/podzialy-kaza-unii-odlozyc-odpowiedz-na-kryzys-energetyczny-wiemy-co-proponowala-polska/> (dostęp: 3.11.2021).

Jakóbk W., *Trójmorze: Polska pomoże Chorwacji zbudować gazoport*, BiznesAlert.pl, 6 sierpnia 2017, <https://biznesalert.pl/trojmorze-polska-pomoze-chorwacji-zbudowac-gazoport/> (dostęp: 3.11.2021).

Jakóbk W., *Powstał sekretariat Trójmorza*, BiznesAlert.pl, 1 kwietnia 2020, <https://biznesalert.pl/trojmorze-sekretariat-energetyka-infrastruktura/> (dostęp: 3.11.2021).

Kancelaria Prezydenta RP, *Wspólna Deklaracja w sprawie Inicjatywy Trójmorza*, 25 sierpnia 2016, <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wizyty-zagraniczne/art,105,wspolna-deklaracja-w-sprawie-inicjatywy-trojmorza.html> (dostęp: 3.11.2021).

Lewkowicz Ł., Gołębiowska M., *Inicjatywa Trójomorza przed szczytem w Rydze: inspirowana politycznie, napędzana komercyjnie*, „Komentarze IEŚ” nr 436, Instytut Europy Środkowej, 31 sierpnia 2021, <https://ies.lublin.pl/komentarze/inicjatywa-trojmorza-przed-szczytem-w-rydze-inspirowana-politycznie-napedzana-komercyjnie/> (dostęp: 3.11.2021).

Ministerstwo Rozwoju i Technologii, *Zrównoważone finansowanie*, <https://www.gov.pl/web/rozwoj-technologie/zrownowazone-finansowanie> (dostęp: 3.11.2021).

Ministerstwo Spraw Zagranicznych, *Trójomorze*, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/trojmorze> (dostęp: 3.11.2021).

Rada Unii Europejskiej, *Europejski Zielony Ład*, <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/green-deal/> (dostęp: 3.11.2021).

Stachura J., *BGK podsumowuje dwa lata Funduszu Trójomorza. Miliard euro na transformację to początek*, BiznesAlert.pl, 21 lipca 2021, <https://biznesalert.pl/bgk-fundusz-trojmorza-finanse-transformacja-energetyka/> (dostęp: 3.11.2021).

Wspólna deklaracja z drugiego szczytu Inicjatywy Trójomorza, 6 lipca 2017, <https://media.voog.com/0000/0046/4166/files/WARSAW-joint-declaration-2017.pdf> (dostęp: 3.11.2021).

Visegrad Fund, *About Us*, <https://www.visegradfund.org/about-us/> (dostęp: 3.11.2021).

Wojciech Jakóbiak

analityk sektora energetycznego. Współzałożyciel i redaktor naczelny BiznesAlert.pl oraz członek redakcji kwartalnika „Sprawy Międzynarodowe”. Jest wykładowcą Kolegium Europy Wschodniej na Uniwersytecie Warszawskim.

Rzeczpospolita Polska
Ministerstwo
Spraw Zagranicznych

Publikacja przygotowana w ramach projektu Regionalna pozycja Polski w czasach globalnych napięć i rywalizacji finansowanego przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP w konkursie „Dyplomacja publiczna 2021”

Polski Ośrodek Naukowy Uniwersytetu Jagiellońskiego

Fundacja Lepsza Polska